

УДК 364:378

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

Смовженко Тамара Степанівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: rector_ubs@ukr.net

Скринник Зоя Едуардівна,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: maskrynya@ukr.net

Анотація. Викладено концептуальні принципи підготовки фахівців нової для ДВНЗ «Університет банківської справи» спеціальності 232 «Соціальне забезпечення». Окреслено її значення для розвитку навчального закладу: це посилення гуманітарної складової освітнього процесу в Університеті і, з другого боку, залучення теоретичного і практичного потенціалу компетентностей у сфері фінансово-банківської, страхової, підприємницької діяльності до вирішення гостро актуальних завдань соціального захисту громадян України. Експліковано ті особливості нової спеціальності, які значною мірою виходять за рамки моделі фахівця, традиційної для ДВНЗ «УБС». Обґрунтовано висновок, що підготовка фахівців для системи соціального забезпечення спонукає до суттєвого розширення тематики НДР професорсько-викладацького складу, зокрема Львівського інституту УБС. Визначено низку актуальних проблем модернізації соціальної політики в Україні, які потребують глибоких наукових досліджень і відповідають за своїм змістом колу наукових інтересів та теоретичному потенціалові колективу ДВНЗ «УБС».

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, підготовка фахівців, соціальна політика, освітня програма.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 21.

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF EDUCATION THE SPECIALISTS FOR THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM IN THE BANKING UNIVERSITY

Smovzhenko Tamara,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance
of the Institute of Banking Technologies and Business
of SHEI «Banking University»
e-mail: rector_ubs@ukr.net

Skrynnyk Zoya,
Doctor of Philosophy, Professor,
Professor of the Department of Management
and Social-Humanitarian Disciplines
of the Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: maskrynya@ukr.net

Abstract. The article contains an explication of the conceptual principles of the education in a new specialty 232 "Social Protection" in Banking University. Their importance for the development of the University is outlined: it is strengthening of the humanitarian component of the educational process and, on the other hand, the possibility of application of competencies in the field of financial-banking, insurance, entrepreneurship to solving urgent tasks of social protection in Ukraine. The features of the new specialty are exposed, which to a large extent go beyond the model

of a specialist, traditional for the Banking University. It was demonstrated that the education of specialists for the social protection system encourages a substantial expansion of the topics of the research work in the University, separately, in the Lviv Institute. A number of actual problems of the modernization of social policy in Ukraine are outlined that require deep scientific research and are suitable for the content of the scientific interests and the theoretical potential of the University.

Thus, it is necessary to develop a system for improving the qualifications of teachers who will be involved in the educational process in this specialty, in the bodies and institutions of the social security system. It should be borne in mind that the specifics of the new specialty largely go beyond the model of a specialist, traditional for the "UBS". It is expedient to involve practitioners in the educational process from the first year of study; inclusion of students in the work of public organizations and social movements. Substantial expansion should acquire the topics of research work of the faculty, taking into account the peculiarities of the issues of social protection and provision. These features, in contrast to the scientific research, traditional for UBS, are marked by a considerably lower level of development of recommendations for a new paradigm of the above-mentioned branches of social policy in Ukraine.

Keywords: social security, social protection, coaching of specialists, social policy, educational program.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 21.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ГВУЗ «УНИВЕРСИТЕТ БАНКОВСКОГО ДЕЛА»

Смовженко Тамара Степановна,
доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Института банковских технологий и бизнеса
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: rector_ubs@ukr.net

Скрынник Зоя Эдуардовна,
доктор философских наук, профессор,
профессор кафедры менеджмента
и социально-гуманитарных дисциплин
Львовского научно-учебного института
ГВУЗ «Университет банковского дела».
e-mail: maskrynya@ukr.net

Аннотация. Изложены концептуальные принципы подготовки специалистов новой для ГВУЗ «Университет банковского дела» специальности 232 «Социальное обеспечение». Определено ее значение для развития учебного заведения: это усиление гуманитарной составляющей образовательного процесса в Университете и, с другой стороны, привлечение теоретического и практического потенциала компетенций в сфере финансово-банковской, страховой, предпринимательской деятельности к разрешению остро актуальных задач социальной защиты граждан Украины. Эксплицированы те особенности новой специальности, которые в значительной степени выходят за рамки модели специалиста, традиционной для ГВУЗ «УБС». Обоснован вывод, что подготовка специалистов для системы социального обеспечения побуждает к существенному расширению тематики НИР профессорско-преподавательского состава, в частности Львовского института УБС. Определен ряд актуальных проблем модернизации социальной политики в Украине, которые нуждаются в глубоких научных исследованиях и соответствуют по своему содержанию кругу научных интересов и теоретическому потенциалу коллектива ГВУЗ «УБС».

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальная защита, подготовка специалистов, социальная политика, образовательная программа.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 21.

Вступ. У 2018/2019 навчальному році Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи» уперше розпочав підготовку фахівців нової спеціальності – 232 «Соціальне забезпечення», введеної Міністерством освіти і науки в перелік спеціальностей щойно 2016 року. Вступна кампанія достатньо переконливо показала інтерес здобувачів вищої освіти до цієї сфери професійної діяльності. І це поставило перед професорсько-викладацьким колективом за-

вдання: визначити теоретичні, методичні, дидактичні аспекти реалізації освітньої програми нової спеціальності за умов, коли державний стандарт усе ще перебував у стані розроблення [1].

Відкриття нової спеціальності, в якій тісно переплітаються політичні, правові, морально-етичні та фінансово-економічні аспекти, дає змогу, з одного боку, посилити гуманітарну складову освітнього процесу в Університеті банківської справи, а з другого —

залучити теоретичний і практичний потенціал компетентностей у сфері фінансово-банківської, страхової, підприємницької діяльності до розв'язання складних і гостро актуальних завдань соціального захисту громадян України.

Аналіз нормативної бази. Визначаючи суспільну значущість тієї діяльності, до якої ми маємо готувати своїх студентів, виходимо з того, що в Україні законодавчо закріплені принципи соціальної держави. Стан соціальної захищеності та соціального забезпечення людини — важливий показник зрілості держави і суспільства у двох взаємопов'язаних аспектах: морального здоров'я і правопорядку. Водночас вирішальною умовою належного функціонування системи соціального забезпечення є ті можливості, які створюються економічними і фінансовими чинниками, адже соціальне забезпечення безпосередньо впливає на розподіл і перерозподіл фінансових і матеріальних ресурсів, рівень життя населення. Отже, у виробленні концептуальних засад підготовки фахівців для системи соціального забезпечення мають бути поєднані компетентності соціально-гуманітарного, правового і фінансово-економічного наповнення.

Стандарт вищої освіти з підготовки бакалаврів за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення» галузі знань 23 «Соціальна робота» (Проект Міністерства освіти і науки України, 2016 рік соціальне забезпечення визначається як «суспільне явище, яке є моделлю підтримки, яку суспільство реалізує у конкретний історичний період, відповідно до особливостей національно-культурного та соціально-культурного розвитку. Воно будується на підставі соціальної політики. Соціальне забезпечення є об'єктом уваги соціальної політики (пенсійне забезпечення в старості; у разі інвалідності; зайнятості; системи охорони здоров'я; житлової, сімейної та гендерної політики)» [2].

Цілі навчання майбутніх фахівців соціального забезпечення Державний стандарт визначає таким чином: «Цілі навчання (очікуване застосування набутих компетентностей) полягають у формуванні цілісної здорової (на основі холістичного підходу) особистості фахівця загальної практики соціального забезпечення, готового до професійної діяльності на всіх рівнях практики, до творчого розв'язання різного роду проблем соціального забезпечення і задоволення потреб клієнтів на основі результатів наукового пошуку та фактичних даних практики соціального забезпечення, сприяння суспільному розвитку; здатного до саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації» [2].

Безперечно, загальна постановка цілей передбачає їхню конкретизацію через осмислення соціальних потреб, які мають задовольняти наші випускники у своїй професійній діяльності. Адже система соціального забезпечення і соціального захисту в Україні націлена на реалізацію базових соціальних прав людини. Право на соціальний захист гарантоване громадянам України Конституцією: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших ви-

падках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат і допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [3, ст. 46]. Разом із правом на соціальний захист до соціальних прав людини, гарантованих Конституцією і реалізованих системою соціального забезпечення, належать:

- право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується, на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом; при цьому держава гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [3, ст. 43];
- право на відпочинок, яке забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи в нічний час [3, ст. 45];
- право на житло, щодо якого держава гарантує умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону [3, ст. 47];
- право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло [3, ст. 48];
- право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування, яке забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм [3, ст. 49];
- право на безпечне для життя і здоров'я довкілля [3, ст. 50];
- право на державний захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, при цьому захист прав дітей незалежно від походження, зокрема утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [3, ст. 51 і 52].

Основний матеріал дослідження. Починаючи підготовку фахівців нової спеціальності як для викладачів, так і для студентів важливо правильно визначити сферу професійної діяльності: *соціальне забезпечення є інструментом політики, системою соціальних технологій, що застосовуються для регулювання рівня життя населення і передбачають надання послуг та*

матеріальних ресурсів у різних формах, що фінансуються державою. Соціальне забезпечення реалізує широкий комплекс прав усіх верств населення, кожного конкретного громадянина.

Дуже близьким за змістом і широко вживаним в офіційній термінології є поняття соціального захисту. Проте слід мати на увазі й відмінності між цими двома поняттями. Соціальний захист — вужче поняття, це конкретна сфера соціальної політики держави, яка правовими, фінансово-економічними, адміністративними заходами забезпечує відповідне до наявних соціальних стандартів існування тим групам населення, які перебувають в особливо складному матеріальному становищі або мають особливі фізичні чи психічні потреби, або перебувають у тяжких життєвих обставинах і не здатні поліпшити їх без зовнішньої підтримки.

Центральним органом виконавчої влади, який формує і реалізує державну політику із забезпечення соціальних прав людини в Україні, є Міністерство соціальної політики. У сфері його компетенції перебувають питання праці та соціальної політики, зайнятості населення і трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення і захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну. Воно також забезпечує формування і реалізацію державної політики щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їхньої психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених із військової служби, та учасників антитерористичної операції. До функцій Мінсоцполітики належить державне забезпечення промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поведження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду. Воно організовує і здійснює державний нагляд і контроль за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування і виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб [4].

Місцеві органи соціального захисту населення — департаменти обласних і районних державних адміністрацій, управління соціального захисту обласних і районних рад — підзвітні і підконтрольні відповідним органам державного управління і місцевого самоврядування та Міністерству соціальної політики України. Вони забезпечують виконання повноважень у сфері

соціального захисту працюючого населення, соціальної підтримки і надання соціальних послуг особам похилого віку, інвалідам, сім'ям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, малозабезпеченим та іншим соціально вразливим верствам населення; захисту прав та реалізації соціальних гарантій, визначених законодавством України для окремих категорій населення. Основним завданням цих служб є реалізація державної соціальної політики, а це включає широкий спектр обов'язків:

1) вони визначають пріоритети соціального розвитку, готують пропозиції до проектів державних і регіональних програм;

2) служби соціального захисту реалізують державну політику у сфері соціально-трудових відносин, до якої належать питання оплати і належних умов праці, професійної адаптації звільнених у запас військово-службовців; співпрацю місцевих органів виконавчої влади і місцевого самоврядування з профспілками та роботодавцями;

3) вони беруть на себе соціальну підтримку малозабезпечених сімей, ветеранів, інвалідів, чорнобильців, інших громадян, які мають право на пільги та житлові субсидії, ведуть облік таких осіб;

4) організують соціальне обслуговування населення через мережу спеціалізованих закладів, установ та служб, залучаючи до цього також недержавні;

6) сприяють громадським організаціям у роботі зі соціального захисту вразливих категорій населення [5].

Під час формування освітньої програми підготовки майбутніх фахівців соціального забезпечення робоча група визначила широкий спектр компетенцій, який зумовлює зміст комплексу дисциплін навчального плану [6]. Дуже важливо, щоб викладання цих дисциплін було зосереджене на виробленні компетенцій, відповідних завданням практичної діяльності структур соціального захисту.

Наш випускник має бути підготовлений до участі в розробленні проектів соціально-економічного розвитку та бюджетів того чи іншого регіону, у деяких випадках — і проектів нормативно-правових актів з питань соціального захисту для їх розгляду органами місцевого самоврядування.

Випускник спеціальності «Соціальне забезпечення» може стати працівником служб єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення (ІАССЗН), Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги (ЄДАРП); централізованого банку даних з проблем інвалідності (ЦБІ), інших інформаційних систем та реєстрів, визначених Мінсоцполітики. У такому разі його завдання — підтримувати єдине інформаційне і телекомунікаційне середовище у складі інформаційної інфраструктури Мінсоцполітики і власний сегмент локальної мережі.

Разом з тим він повинен уміти підготувати інформаційні та аналітичні матеріали і статистичну звітність, інформувати населення про стан здійснення визначених законом повноважень, забезпечувати доступ громадян до публічної інформації, а також

забезпечувати захист інформації з обмеженим доступом і, що дуже важливо, захист персональних даних клієнтів служби соціального забезпечення. До його компетентностей також має належати організація роботи з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів. Тому однією з важливих складових його підготовки є знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій, навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси, застосовувати методи захисту інформації.

Поле майбутньої фахової діяльності наших студентів може з великою ймовірністю стати сфера соціально-трудових відносин, оплати праці та зайнятості населення, ґрунтовні знання якої традиційно отримують студенти в Університеті банківської справи. У такому разі місцем його праці може стати державна служба зайнятості — централізована система державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством соціальної політики України. Її основне завдання — реалізація державної політики зайнятості населення в Україні. Окрім того, на органи державної служби зайнятості покладено функції виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. У зв'язку з цим служба зайнятості провадить збір страхових внесків, контролює правильність їх нарахування та своєчасність їх сплати, веде реєстр платників страхових внесків, а також здійснює виплату матеріального забезпечення та надання соціальних послуг із страхування на випадок безробіття і контролює використання роботодавцями та безробітними коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України. Державна служба зайнятості є активним посередником на ринку праці між роботодавцями і шукачами роботи, яка на безоплатній основі надає послуги із пошуку потрібної роботи і добору персоналу, а також соціальні послуги з державного соціального страхування на випадок безробіття та здійснює виплату матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою роботи [7].

Служба зайнятості у своїй діяльності виконує такі функції:

- стимулює роботодавців до створення нових робочих місць: здійснює фінансову підтримку роботодавців у створенні нових робочих місць, на які працевлаштовує соціально незахищених безробітних, компенсує єдиний внесок на соціальне страхування. Ця робота охоплює також суб'єктів малого підприємництва, які створюють нові робочі місця в пріоритетних галузях економіки для працевлаштування безробітних;
- для підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці здійснює професійну підготовку і перепідготовку безробітних за замовленням роботодавців;
- сприяє працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, які зареєстровані як безробітні. У разі потреби компенсує фактичні транспортні витрати на переїзд до місця працевлашту-

вання, проходження попереднього медичного та наркологічного огляду, а також компенсує витрати роботодавця на перепідготовку та підвищення кваліфікації таких осіб;

- залучає безробітних до тимчасової зайнятості (громадських та інших робіт тимчасового характеру);
- підтримує безробітних в організації їхньої підприємницької діяльності;
- видає роботодавцям дозволи на працевлаштування іноземців та осіб без громадянства.

Фахівець такого профілю повинен бути навчений технології соціального діалогу, проведення колективних переговорів і укладення угод між місцевими органами виконавчої влади, профспілками та їхніми об'єднаннями, організаціями роботодавців та їхніми об'єднаннями. Він має бути навчений готувати проекти угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп.

У його посадові обов'язки входять функції, покладені на державну експертизу умов праці, здійснення заходів, передбачених місцевими програмами з ефективного використання трудових ресурсів, раціональної, продуктивної і вільно обраної зайнятості, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, продуктивності праці, моніторинг показників заробітної плати і своєчасності її виплати працівникам підприємств, установ, організацій усіх форм власності, фізичних осіб — підприємців.

Важливою стороною цієї роботи є вивчення стану трудової міграції, формування пропозицій щодо регулювання міграційних потоків. За сучасних умов особливої уваги слід приділити такій стороні компетентностей фахівця цього напрямку, як реалізація державних програм соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, і тих, які підлягають звільненню у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та інших військових формувань.

Неможливо переоцінити значущість для всіх без винятку наших вихованців того, що можна назвати практичними компетенціями у сфері грошових розрахунків, організації та методів фінансово-господарського контролю, складання, розгляду і затвердження кошторису доходів і видатків у заходах із соціальної підтримки населення. Адже вони передбачають функціонування цілого спектра фінансових потоків [5]:

- державна допомога малозабезпеченим сім'ям і сім'ям із дітьми;
- державна допомога інвалідам і дітям-інвалідам;
- тимчасова допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів;
- допомога особі, яка здійснює догляд за психічно хворою людиною;
- компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги;
- одноразова матеріальна допомога інвалідам і непрацюючим малозабезпеченим особам;
- субсидії на оплату житлово-комунальних послуг та низка інших.

Особливо в цій сфері слід виділити реалізацію державних соціальних гарантій окремим категоріям громадян, яка вимагає вміння організовувати облік і контроль, здійснювати фінансовий менеджмент:

- надання установлених законодавством пільг для соціального захисту інвалідів, ветеранів війни і праці, одиноких непрацездатних громадян, сімей загиблих військовослужбовців, депортованих жертв політичних репресій, які повернулися в Україну;
- визначення статусу осіб, на яких поширюється чинність законів України: «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»;
- організація, контроль і керівництво щодо санаторно-курортного лікування перелічених вище категорій громадян, а також виплата грошових компенсацій замість путівки і вартості постійного санаторно-курортного лікування;
- установлення, аналіз, подання документів, виплата довічних державних стипендій учасникам бойових дій, жертвам переслідувань за правозахисну діяльність, а також за особливі заслуги перед Батьківщиною.

Широке поле для найбільш активних наших фахівців — робота в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді. Це спеціальні заклади, що проводять соціальну роботу із сім'ями, дітьми і молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Мережа центрів складається з обласних, районних, міських, районних у містах центрів, які підпорядковуються Міністерству соціальної політики та відповідним підрозділам держадміністрацій та виконавчих органів рад.

Основними завданнями центрів є [8]:

- виявлення та облік сімей, дітей і молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, оцінка їхніх потреб. Соціальні послуги таким сім'ям, у тому числі сім'ям учасників антитерористичної операції та внутрішньо переміщеним особам: соціальний супровід, консультування, соціальна профілактика, кризове та екстрене втручання, представництво інтересів, посередництво. З цією метою служби для сім'ї, дітей та молоді укладають договори з підприємствами, установами та організаціями (у тому числі іноземними) для здійснення соціального супроводу таких сімей, залучають фахівців інших закладів, установ та організацій різних форм власності;
- соціальна і психологічна адаптація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, підготовка до самостійного життя, організація наставництва для таких дітей; соціальне супроводження прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, а також соціальний супровід дітей, які перебувають під опікою, піклуванням, — за поданням служби у справах дітей;

- контроль за цільовим використанням державної допомоги при народженні дитини;
- соціальний патронаж молодих осіб, які відбули покарання у формі обмеження або позбавлення волі на певний строк, а також звільнених від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом.

Якщо після закінчення навчального закладу випускник обере роботу у сфері соціального обслуговування і надання соціальних послуг населенню, полем його діяльності стане створення та розвиток мережі закладів, установ та служб з надання соціальних послуг пенсіонерам, інвалідам, сім'ям або особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. Його обов'язки включатимуть питання щодо влаштування людей похилого віку, інвалідів, дітей-інвалідів до інтернатних установ системи соціального захисту населення, упровадження нових соціальних послуг, у тому числі платних, моніторинг дотримання стандартів і нормативів щодо рівня та якості соціальних послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів комунальними установами, закладами, службами та недержавними організаціями за соціальним замовленням, планування бюджетних капітальних вкладень на будівництво установ і закладів соціального захисту населення [5].

Йому потрібне буде вміння налагоджувати співпрацю з недержавними організаціями, службами та закладами, які надають соціальні послуги пенсіонерам, інвалідам, сім'ям або особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

Позаяк робота у цій сфері соціального захисту передбачає постійну комунікацію з людьми, що перебувають у складних життєвих обставинах, обов'язок розглядати в установленому законодавством порядку звернення громадян, а також опрацьовувати запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад з питань соціального забезпечення, освітня програма передбачає набуття компетенції встановлювати та підтримувати суспільні комунікації на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати психологічну підтримку й насаджувати учасників процесу.

Відповідно до настанов МОН, студенти спеціальності «Соціальне забезпечення» від перших днів навчання почали ознайомлення не лише з теорією, а й з практичною стороною майбутньої професії. Начальник Управління соціального забезпечення Львівської міської ради, директор Центру надання послуг учасникам бойових дій (до речі, поки що єдиного в Україні), депутати Львівської міської ради на вступних заняттях підкреслили: управління соціального забезпечення є найбільшим у Львівській міській раді, бо немає сьогодні нічого потрібнішого, ніж реальне забезпечення для наших людей права на гідне життя. П'ятсот тисяч жителів Львова щороку одержують послуги цієї структури, яка супроводжує життя кожної людини буквально від народження і до останньої межі. Ця робота складна тим, що вона примушує

постійно стикатися з людською бідною, проблемними сторонами життя. Проте, окрім престижної праці, доброї фінансової мотивації фахівців, вона дає ні з чим не зрівнянне почуття, що ти робиш життя кращим, реально допомагаєш людям і своїй країні. Зустрічі з практичними працівниками, провідними фахівцями своєї спеціальності вже спонукали першокурсників до перших спроб соціального волонтерства, які в майбутньому стануть невід'ємною складовою навчально-виховного процесу.

Саме вивчення практичної діяльності структур соціального забезпечення є одним із найважливіших завдань насамперед професорсько-викладацького складу, який забезпечує підготовку студентів цієї спеціальності. І ще важливішим є розширення наукових досліджень з проблем соціальної політики Української держави, які здійснює в ДВНЗ «УБС» кафедра менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін Львівського навчально-наукового інституту, адже поєднання наукової роботи з навчальним процесом — наріжний принцип викладання в Університеті.

На нашу думку, ключові підходи до системних досліджень сфери соціального забезпечення в Україні мають урахувувати два принципові моменти.

— Ця сфера потребує глибокого, *усебічного реформування*, що передбачає розроблення компетентних науково обґрунтованих підходів і соціального та наукового діалогу. Як констатує Н. Мякушко, українська модель соціальної політики ще не пройшла трансформації від патерналістської моделі радянського зразка до формування ринкової моделі соціальної політики [9]. Перешкодами на шляху реформування є не лише рівень соціально-економічного розвитку країни, а й ментальність і культурні стереотипи, укорінені в суспільній свідомості.

— Політика, спрямована на підвищення добробуту населення і соціальне вирівнювання здійснюється за умов *обмеження ресурсів* до такого рівня, що це нерідко ставить під сумнів реалізацію соціальних прав громадян, безпосередньо гарантованих Конституцією України.

У світлі цих констатацій зрозуміло, що йдеться не просто про реформи тих чи інших структурних елементів багаторівневої системи соціального забезпечення в Україні, а про формування нової парадигми, в якій реалізація прав громадян на соціальний захист розглядається і реально працює як механізм консолідації суспільства, підтримання стійкості соціальної системи. Запорукою такої стійкості є дотримання принципів соціальної справедливості в аспектах добробуту громадян, рівня майнової диференціації та дискримінації, ступеня соціальної захищеності, доступу до соціальних послуг, суспільної довіри і свободи.

Серед широкого спектра завдань модернізації системи соціального забезпечення в Україні можна виділити низку першочергових проблем, що потребують осмислення на рівні фахового наукового дослідження (наш перелік, безперечно, містить лише «панорамний» огляд, він може і має бути продовжений). Можна стверджувати, що більшість дослідників акцентують

увагу на потребі реформування самої системи соціальних стандартів у різних сферах.

- Необхідна комплексна програма підтримки нової політики у сфері оплати праці, побудована на розвиненій системі багаторівневих, а не тільки мінімальних соціальних стандартів, усунення дискримінації в цій сфері (К. Ковязіна, С. Король, О. Малиновська).

Дослідники зазначають не лише найнижчий рівень зарплати українців серед країн європейського простору, а й той факт, що питома вага заробітної плати в загальних обсягах доходу населення України в цілому по країні становить близько 40 %, а в окремих регіонах ледь сягає 30-відсоткової позначки. Неспроможність системи зайнятості задовольнити потребу людей у самозабезпеченні на основному місці праці стає джерелом соціального напруження. Як зазначає Л. Яценко, за оцінками самопочуття населення України у сфері праці, здійсненими Інститутом соціології НАН України, частка працюючих, які повністю задоволені своєю роботою, 2016 року становила лише 11,4 %, а частка тих, які вважають, що характер їхньої роботи цілком відповідає їхньому професійно-кваліфікаційному рівню, — 38,5 % [10].

Це загострює соціальну проблему, що набрала загрозливих масштабів в останні роки, — трудову міграцію. Зокрема, її ускладнюють такі риси, як активізація участі молоді, фахівців у трудовій міграції, збільшення частки мігрантів, які працюють за кордоном без належних дозволів, перебувають у не врегульованому правовому становищі, трансформація частини тимчасової трудової міграції на постійну [11].

- Потребують наукового аналізу принципи соціального перерозподілу, вирівнювання балансу між забезпеченням найбільш нужденних на певному рівні гарантованого доходу і збереженням достатніх стимулів до самозабезпечення та високопродуктивної праці. Вони мають бути націлені, зокрема, на скорочення розриву в рівні матеріального забезпечення працюючих і непрацюючих членів суспільства (Д. Прокопій, О. Агарков).

Йдеться про формування соціального діалогу та інституційних механізмів узгодження фінансових можливостей держави та актуальних соціальних пріоритетів, у якому система трансфертної політики відповідає соціально консолідованій меті [12], упровадження прогресивної шкали оподаткування доходів для зниження соціальної нерівності [13].

- До актуальних проблем належить методика розрахунку прожиткового мінімуму, яка б гарантувала правильне визначення основних персональних і соціальних потреб у розрізі різних соціальних і демографічних груп населення (К. Ковязіна, М. Пірен, А. Ясенова); структури нормативів розрахунку прожиткового мінімуму для всіх категорій з урахуванням умов їх проживання (Д. Прокопій, К. Ковязіна).

Серед першочергових завдань у цій сфері дослідники вбачають потреби «позбутися неприйнятної практики “ручного” заниження фактичних соціальних

виплат задля потреб бюджету країни, ігноруючи головне призначення держави — забезпечення базових гарантій громадян», «упровадити законодавчо поняття “раціональний споживчий бюджет” і класифікацію соціальних нормативів за рівнем задоволення потреб: нормативи раціонального споживання та нормативи мінімального споживання» [14].

- Дослідники зазначають відсутність в Україні стратегії формування якісної зайнятості, метою якої має бути побудова нової моделі зайнятості (О. Коваль, Л. Ярова, В. Третяк, О. Малиновська).

Принциповими цілями соціальної політики в цій сфері фахівці вважають завершення процесу реформування Державної служби зайнятості на умовах ратифікованих конвенцій МОП; продовження і завершення формування у країні регулярної системи прогнозування зайнятості населення, формування та атестації кваліфікацій; системи наскрізної професійної орієнтації, яка охоплює процес становлення професійних здібностей, знань і вмінь із семи років протягом усього трудового життя; зменшення бідності, що потребує об'єктивної та всебічної наукової оцінки її поширення в українському суспільстві [15].

Національна доповідь про людський розвиток 2011 «Україна: на шляху до соціального залучення» орієнтує на реструктуризацію зайнятості в бік збільшення ролі високотехнологічних виробництв і наукоємних послуг, удосконалення системи послуг підтримки ринку праці, забезпечення доступності інформаційних ресурсів і комунікацій щодо кон'юнктури ринку праці, економічне стимулювання роботодавців до найму обмежено конкурентоспроможних осіб, запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів для зниження соціальної нерівності [13].

Л. Яценко акцентує увагу на потребі розроблення комплексу заходів, що запобігають поширенню неформальної зайнятості, обсяги якої, за офіційними даними Державної служби статистики України, 2017 року становили 3,7 млн осіб (22,9 % до загальної кількості зайнятого населення) [10].

О. Малиновська вважає одним із першочергових завдань соціальної політики створення програми сприяння поверненню та реінтеграції трудових мігрантів із фокусом на вразливі категорії осіб, передусім у регіонах, звідки відбувається наймасовіша трудова міграція, передбачити в них комплекс заходів, спрямованих на заохочення створення мігрантами нових робочих місць з використанням зароблених за кордоном коштів [16].

- Удосконалення системи соціального страхування також має починатися з визначення її принципів засад (О. Коваль).

Як зазначає О. Коваль, «сьогодні в Україні відсутня національна доктрина соціального страхування, яка б науково обґрунтовувала можливості розвитку системи в органічній прив'язці до системи заробітної плати, податкової системи, стану та політики на ринку праці, демографічної ситуації та прогнозів» [17]. Дослідник констатує, що погляди експертної спільноти щодо шляхів, методів та механізмів удосконалення

системи соціального страхування мають надзвичайно широку розбіжність: від окремих точкових заходів аж до кардинальної зміни основних принципів і навіть поодиноких пропозицій узагалі скасувати соціальне страхування як таке.

- Реалізація пенсійної реформи також ставить низку концептуальних проблем, зокрема це створення інституційних компонентів функціонування системи II рівня — накопичувальної системи пенсійного страхування (О. Коваль).

Вирішальним чинником її успіху є довіра громадян. За даними з досліджень громадської думки 2010 USAID, право громадян перевести свої обов'язкові пенсійні заощадження з Накопичувального фонду до обраного ними недержавного пенсійного фонду позитивно оцінили 13 % респондентів, у тому числі: 18—36 років – 13 %, 37—59 років – 15 %, 60+ років – 12 % [18]. О. Коваль на цій підставі приходить до висновку, що українці масово не довіряють НПФ, тоді як Пенсійний фонд України має великий рівень довіри. Невдалий вибір схеми співвідношення Пенсійного фонду і системи II рівня «породжує низку невинуватених ризиків, нехтування якими є вкрай небезпечним. Держава залишиться з розгніваними вкладниками сам на сам, тоді як приватні фонди зникнуть без сліду і відповідальності» [19]. Слід зазначити, що коло наукових проблем, пов'язаних з довірою до фінансової системи та її стабільністю, є предметом багаторічних досліджень наукового колективу Університету банківської справи, і є всі підстави поширити поле їхньої діяльності на проблеми надійності недержавних пенсійних фондів та їх взаємодії з ПФУ.

- Серед чинників соціальної напруженості та проблематизації демографічної ситуації в Україні фахівці виділяють питання ринкової і соціальної доступності житла (Л. Якушенко).

Кожен громадянин України має право на житло, гарантоване Конституцією, і тим, хто потребує соціального захисту, держава гарантує забезпечення цього права. Проте, як зазначає Л. Якушенко, «сучасний стан житлової сфери України практично унеможливорює виконання цієї норми Конституції» [20]. Наукові рекомендації щодо глибокої структурної реформи у сфері житлової політики, спрямованої, з одного боку, на максимальну ринкову доступність житла для економічно активного населення, і, з другого, на державну підтримку соціально вразливої частини суспільства, є одним з імперативів реалізації конституційних прав українців на соціальний захист.

Висновки. Уже стислий огляд потенційних напрямів для застосування наукового потенціалу колективу Університету банківської справи до модернізації системи соціального забезпечення в Україні переконує в теоретичній і практичній значущості й гострій актуальності такої роботи. Тільки на основі глибокого розуміння проблем, процесів та механізмів сучасного стану і розвитку цієї системи ми можемо підготувати фахівців завтрашньої України, спроможних реально розв'язувати гострі соціальні колізії, накопичені за десятки попередніх років. Тому започаткування у ДВНЗ «Університет банківської справи» підготовки фахівців

спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» потребує розгортання комплексу заходів методичного і наукового характеру:

- розроблення системи підвищення кваліфікації викладачів, задіяних у навчальному процесі з цієї спеціальності, в органах і закладах системи соціального забезпечення, урахувавши, що специфіка нової спеціальності значною мірою виходить за рамки моделі фахівця, традиційної для ДВНЗ «УБС»;
- широкого залучення практичних фахівців до навчального процесу, починаючи з першого

року навчання; включення студентів у роботу громадських організацій та рухів соціального спрямування;

- суттєвого розширення тематики НДР професорсько-викладацького складу, зокрема Львівського інституту УБС, з урахуванням того факту, що проблематика соціального захисту і забезпечення відрізняється від наукових досліджень, традиційних для УБС, помітно нижчим ступенем розроблення рекомендацій щодо нової парадигми окреслених вище галузей соціальної політики в Україні.

Список використаних джерел

1. Інформація про стан розроблення стандартів вищої освіти освітнього рівня бакалавра (станом на кінець 2017 року) [Електронний ресурс] / МОН України. Інститут модернізації змісту освіти. — Режим доступу : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjC57a-IP7dAhWyz4UKHRS7AjqQFjAAegQICRAB&url=https%3A%2F%2Fimzo.gov.ua%2Fosvita%2Fvyscha-osvita%2F1719-2%2F&usq=AOvVaw2Zpo0ifvqdllCm180vI2E>.
2. Стандарт вищої освіти з підготовки бакалаврів за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення» галузі знань 23 «Соціальна робота» (проект) [Електронний ресурс] / МОН України. Інститут модернізації змісту освіти. — Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>.
3. Конституція України. Редакція від 30.09.2016 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 28. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Положення про Міністерство соціальної політики України. Редакція від 06.04.2018 : Постанова КМУ від 04.04.2018 № 239 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-п>.
5. Положення про управління соціального захисту департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради та його структури [Електронний ресурс] : Рішення Львівської міської ради від 28.11.2016 № 1098. — Режим доступу : https://www8.city-adm.lviv.ua/pool/info/doclmr_1.nsf/6fe2c915759101d6422566a0003bb602/6ccf265e478fd8cdc225807a0053ac52?OpenDocument.
6. Освітня програма спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» галузі знань 23 «Соціальна робота» / Львівський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи». — Київ, 2017.
7. Положення про державну службу зайнятості України : Наказ Міністерства соціальної політики України від 15.12.2016 № 1543 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1723-16>.
8. Візир В. М. Соціальний захист дітей: Регіональна стратегія Дніпропетровської облдержадміністрації [Електронний ресурс] / В. М. Візир, С. Г. Чернета. — Режим доступу : <http://227-68182ec10b5b3ca08326d575663df663захист%20дітей>.
9. Мякушко Н. Теоретико-методологічні засади соціальної політики в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Н. Мякушко // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. — 2011. — № 4. — Режим доступу : http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=us_publication&group=4&us_publication=1731.
10. Яценко Л. Д. Сучасні імперативи розвитку соціально-трудової сфери в Україні [Електронний ресурс] / Л. Д. Яценко // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiMu7qHi_7dAhUlyxoKHxQXCz0QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3125%2F&usq=AOvVaw3H0I932EdgtXqfGBFJSj2Y.
11. Малиновська О. А. Трудова міграція громадян України за кордон: виклики та шляхи реагування [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwivseZ6if7dAhXEz4UKHUPICR0QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3126%2F&usq=AOvVaw2Lkk1eoy50tn7Llth6cKCj>.
12. Прокопій Д. А. Соціальні трансфери як чинники вирівнювання добробуту населення України [Електронний ресурс] / Д. А. Прокопій // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjr9rOi_7dAhWizIUKHflmAlcQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2848%2F&usq=AOvVaw3n6yRAiyI88gXmvmfG9NI.
13. Лібанова Е. Національна доповідь про людський розвиток 2011 «Україна: на шляху до соціального залучення» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://svitppt.com.ua/politika/ukraina-na-shlyahu-do-socialnogo-zaluchennya.html>.

14. Ковязіна К. О. Щодо удосконалення соціальних стандартів [Електронний ресурс] / К. О. Ковязіна // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwikobGqi_7dAhXLzoUKHcexC-wQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2850%2F&usg=AOvVaw3QvGpULfkXDMV8BX6SxHAR.
15. Прокопій Д. А. Ефективні інструменти державної політики соціального вирівнювання добробуту населення в Україні в умовах обмеження ресурсів [Електронний ресурс] / Д. А. Прокопій // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiSuuDxp7dAhVS1xoKHYzWDjYQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2851%2F&usg=AOvVaw2GSTvHrHcy5CEBIA5x-kIS>.
16. Малиновська О. А. Політика повернення мігрантів на батьківщину та їхньої реінтеграції в суспільство як складова міграційної політики держави: міжнародний досвід та ситуація в Україні [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi989vVjf7dAhWoyYUKHayfBm8QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2538%2F&usg=AOvVaw3Raf6ndOGv5wbpRqNf8hcV>.
17. Коваль О. П. Щодо запровадження загальнообов'язкової державної накопичувальної системи : аналітична записка [Електронний ресурс] / О. П. Коваль // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2018. — Режим доступу : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiu_YrNiv7dAhUPdxoKHes9DNsQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3061%2F&usg=AOvVaw0LLVZR_FAfAb8OpV6HfX.
18. Пенсійна реформа в Україні: дослідження суспільної думки 2010 [Електронний ресурс] / USAID, Проєкт розвитку ринків капіталу. — Київ, 2010. — 22 липня. — Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/files/articles/1277/86_4.pdf.
19. Коваль О. П. Удосконалення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні [Електронний ресурс] / О. П. Коваль // Стратегічні пріоритети. — 2013. — № 3. — С. 51—58. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_3_9.
20. Якушенко Л. Удосконалення соціальної складової державної житлової політики [Електронний ресурс] / Л. Якушенко // Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2017. — Режим доступу : https://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjo_5qijP7dAhVBUBoKHU4mDkEQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2863%2F&usg=AOvVaw3ed2WSvO6QxxgAJPtWDG-0.
21. Агарков О. Принципи соціальної справедливості як основа методології соціально-політичного маркетингу / О. Агарков // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. — 2011. — № 4. — С. 243—248.

References

1. MON Ukrainy. Instytut modernizatsii zmistu osvity. (n. d.). *Informatsiia pro stan rozroblennia standartiv vyshchoi osvity osvitnoho rivnia bakalavra (stanom na kinets 2017 roku) [Information on the state of development of higher education standards for the educational level of the bachelor (as of the end of 2017)]*. Retrieved from <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjC57a-lP7dAhWyz4UKHRS7AjqQFjAAegQICRAB&url=https%3A%2F%2Fimzo.gov.ua%2Fosvita%2Fvyscha-osvita%2F1719-2%2F&usg=AOvVaw2Zpo0ifvqdIlCm180vll2E> [in Ukrainian].
2. MON Ukrainy. Instytut modernizatsii zmistu osvity. (n. d.). *Standart vyshchoi osvity z pidhotovky bakalavriv za spetsialnistiu 232 «Sotsialne zabezpechennia» haluzi znan 23 «Sotsialna robota» (proekt) [The standard of higher education in bachelor's degree in specialty 232 «Social security» of the field of knowledge 23 «Social work» (project)]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (2016). *Konstytutsiia Ukrainy. Redaktsiia vid 30.09.2016 [The Constitution of Ukraine. Revision as of 09.30.2016]*. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 82. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp> [in Ukrainian].
4. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2018). *Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. Redaktsiia vid 06.04.2018: Postanova KMU vid 04.04.2018 № 239 [Regulation on the Ministry of Social Policy of Ukraine. Revision from 06.04.2018: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 04.04.2018 № 239]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-p> [in Ukrainian].
5. Lvivska miska rada. (2016). *Polozhennia pro upravlinnia sotsialnoho zakhystu departamentu humanitarnoi polityky Lvivskoi miskoi rady ta yoho struktury: Rishennia Lvivskoi miskoi rady vid 28.11.2016 № 1098 [Regulations on the management of social protection of the Department of Humanitarian Policy of the Lviv City Council and its structure: Decision of the Lviv City Council dated November 28, 2016, № 1098]*. Retrieved from https://www8.city-adm.lviv.ua/half/info/doclmr_1.nsf/6fe2c915759101d6422566a0003bb602/6ccf265e478fd8cdc225807a0053ac52?OpenDocument [in Ukrainian].
6. Lvivskiy navchalno-naukovyiy instytut Derzhavnogo vyshchoho navchalnoho zakladu «Universytet bankivskoi spravy». (2017). *Osvitnia prohrama spetsialnosti 232 «Sotsialne zabezpechennia» haluzi znan 23 «Sotsialna*

- robota» [Educational program of specialty 232 «Social security» of the field of knowledge 23 «Social work»]. Kyiv [in Ukrainian]*
7. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. (2016). *Polozhennia pro derzhavnu sluzhbu zainiatosti Ukrainy: Nakaz vid 15.12.2016 № 1543 [Regulation on the State Employment Service of Ukraine: Order dated 15.12.2016 № 1543]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1723-16> [in Ukrainian].
8. Vizyr, V. M., & Cherneta, S. H. (n. d.). *Sotsialnyi zakhyst ditei: Rehionalna stratehiia Dnipropetrovskoi obladerzhadministratsii [Social protection of children: Regional strategy of Dnipropetrovsk regional state administration]*. Retrieved from <http://227-68182ec10b5b3ca08326d575663df663ахист дітей> [in Ukrainian].
9. Miakushko, N. (2011). *Teoretyko-metodolohichni zasady sotsialnoi polityky v umovakh hlobalizatsii [Theoretical and methodological principles of social policy in the conditions of globalization]. Osvita rehionu: politolohiia, psykholohiia, komunikatsii — Education of the region: political science, psychology, communication, 4*. Retrieved from http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=us_publication&group=4&us_publication=1731 [in Ukrainian].
10. Yatsenko, L. D. (2018). Theoretical and methodological principles of social policy in the conditions of globalization [Education of the region: political science, psychology, communication]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiMu7qHi_7dAhUIyx oKHxQXCz0QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3125%2F&usg=AOvVaw3H0I932EdgtxQfGBFJSj2Y [in Ukrainian].
11. Malynovska, O. A. (2018). *Trudova mihratsiia hromadian Ukraina za kordon: vyklyky ta shliakhy reahuvannia [Labor Migration of Citizens of Ukraine Abroad: Challenges and Response Teams]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwivsez6if7dAhXEz4UKHUPICR0QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3126%2F&usg=AOvVaw2Lkk1eoy50tn7L Ith6cKCj> [in Ukrainian].
12. Prokopii, D. A. (2018). *Sotsialni transferty yak chynnyky vyryvniuvannia dobrobutu naselennia Ukrainy [Social transfers as factors of equalization of welfare of the population of Ukraine]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjrp9rOi_7dAhWizIUKHflmAlcQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2848%2F&usg=AOvVaw3n6yRAiYI88g XmvnfqG9NI [in Ukrainian].
13. Libanova E. (n. d.). *Natsionalna dopovid pro liudskiy rozvytok 2011 «Ukraina: na shliakhu do sotsialnoho zaluchennia» [National Human Development Report 2011 «Ukraine: Towards Social Inclusion»]*. Retrieved from <http://svitppt.com.ua/politika/ukraina-na-shlyahu-do-socialnogo-zaluchennya.html> [in Ukrainian].
14. Koviagina, K. O. (2018). *Shchodo udoskonalennia sotsialnykh standartiv [On the improvement of social standards]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwikobGqi_7dAhXLzoUKHcexC-wQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2850%2F&usg=AOvVaw3QvGpULfkXDMV8BX6SxHAR [in Ukrainian].
15. Prokopii, D. A. (2018). *Efektivni instrumenty derzhavnoi polityky sotsialnoho vyryvniuvannia dobrobutu naselennia v Ukraini v umovakh obmezhenia resursiv [Effective tools of the state policy of social equalization of the welfare of the population in Ukraine in the conditions of resource constraints]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiSuuDxp7dAhVS1xoKHYzWDjYQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2851%2F&usg=AOvVaw2GSTvHrHcy5CEBLA5x-kIS> [in Ukrainian].
16. Malynovska, O. A. (2018). *Polityka povernennia mihrantiv na batkivshchynu ta yikhnoi reintehratsii v suspilstvo yak skladova mihratsiinoi polityky derzhavy: mizhnarodnyi dosvid ta sytuatsiia v Ukraini [The policy of returning migrants to their homeland and their reintegration into society as an integral part of the country's migration policy: international experience and the situation in Ukraine]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi989vVjf7dAhWoyYUKHayfBm8QFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2538%2F&usg=AOvVaw3Raf6ndOGv5wbpRqNf8hcV> [in Ukrainian].
17. Koval, O. P. (2018). *Shchodo zaprovadzhennia zahalnooboviazkovo derzhavnoi nakopychuvalnoi systemy [On the introduction of a compulsory state accumulation system]*. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwui_YrNiv7dAhUPdxoKHes9DNsQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F3061%2F&usg=AOvVaw0LLVZR_FAfAb8OpV6HfX [in Ukrainian].

18. USAID, Proekt rozvytku rynkiv kapitalu. (2010, July 22). *Pensiina reforma v Ukraini: doslidzhennia suspilnoi dumky 2010 [Pension Reform in Ukraine: A Public Opinion Survey 2010]*. Kyiv. Retrieved from http://www.uaib.com.ua/files/articles/1277/86_4.pdf [in Ukrainian].
19. Koval, O. P. (2013). Udoshkonalennia systemy zahalnooboviazkovoho derzhavnoho sotsialnoho strakhuvannia v Ukraini [Improvement of the system of compulsory state social insurance in Ukraine]. *Stratehichni priorytety — Strategic priorities*, 3, 51—58. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_3_9 [in Ukrainian].
20. Yakushenko, L. (2017). Udoshkonalennia sotsialnoi skladovoi derzhavnoi zhytlovoi polityky [Improving the social component of the state housing policy]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen — National Institute for Strategic Studies*. Kyiv. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjo_5qijP7dAhVBUBoKHU4mDkEQFjAAegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Farticles%2F2863%2F&usg=AOvVaw3ed2WSvO6QxxgAJPtWDG-0 [in Ukrainian].
21. Aharkov, O. (2011). Pryntsyp sotsialnoi spravlyvosti yak osnova metodolohii sotsialno-politychnoho marketynhu [The principle of social justice as the basis of the methodology of socio-political marketing]. *Osvita rehionu: politolohiia, psykholohiia, komunikatsii — Education of the region: political science, psychology, communication*, 4, 243—248 [in Ukrainian].